

ОСТАННІ НОВИНИ

17:06 «Орешнік» невидимий: експерт про те, хто рятує Україну від несподіваних ударів

17:05 Скільки води пити щодня, щоб не було каменів у нирках: лікарі дали чітку відповідь

16:46 «Прикордонний» час: у вихідні 13 та 14 червня удача буде на боці трьох знаків зодіаку

16:41 10 тисяч доларів за штурм: Зеленський відкрив деталі армійської реформи

16:25 Блиск для губ принцеси Кейт або заздрість Меган: стало відомо, що зруйнувало родинний зв'язок

16:14 Такого більше не повториться: зірка «МастерШеф» вибачилась за свою розповідь про знущання над тваринами

«Щоб бачили ціну своїй байдужості»: німецьких військовополонених і нацист змусили дістати з ям тіла за в'язнів концтабору й поховати

12:20 — 9 травня 2023

Лариса КРУП

Наприкінці Другої світової війни гітлерівській катастрофічно бракувало пального для танків і літаків, гарячково шукали вихід. У Швабських Альпах геологи достатні запаси сланцю Posidonia, придатного для на синтетичне пальне. Терміново почали розробку нафти. Так виник проєкт «Операція «Пустеля» (Un Wüste).

Це було кодовою назвою промислового комплексу заводів, які стали зводити з вересня 1944 року в німеччині Баден-Вюртемберг, уздовж залізничної лінії Тюбінген — Ротвайль. Воєнізовані загони охорони нацистської партії (СС) і особисто Герман Герінг брали участь у будівництві. На будівництво дали два-чотири місяці. Крім хіміків і інженерів і будівельників, на кожному будинку не вистачало ще близько 500 робітників. Вихід знайшовся на околицях тихих патріархальних містечок з тисялітньою історією, унікальною природою та архітектурою, які художників і поетів, стали швидко організовувати концтабори. А що? Одне іншому не заважає.

«В гестапівській тюрмі Neue Bremm жертву вибирали довільно у ставку»

До одного з таких таборів масштабного паливного проєкту «Операція» потрапив Василь Володько з села Широка Долина Полтавської області. Його армію дрібненького (160 см зросту) Василя не взяли, а евакуювати на примусові роботи річний хлопець разом з іншими комсомольцями став підпільно розклеювати антифашистські листівки та плакати на території окупованої з жовтня 1941 року Полтавщини. Його затримали та відправили на примусові роботи на вугільні шахти в Саарбрюккен.

У травні 1944 року Вася утік з робочого табору. Його схопили й відправили до однієї з найпохмуріших в'язниць Neue Bremm, в тій самій землі Саар-Палатинат «розширена поліцейська тюрма» для чоловіків і жінок, де «відбувалися» каторжні роботи борці з нацизмом, французькі бранці, громадяни Радянського Союзу, яких пригнали на примусові роботи, військовополонені різних країн.

— Мене помістили в «стоячий бункер» розміром 50 см х 60 см і виссо-
— згадував **Василь Володько**. — Ні їжі, ні води, ні повітря.
Випорожнювалися під себе. Багато хто божеволів. І навіть якщо

у «стоячому бункері», далі в тебе був шанс зробити це біля та резервуара для гасіння пожежі.

У червні 1943 року Василя Володька вивезли на примусові роботи до Нім

Улюбленою розвагою гітлерівців було годинами ганяти в'язнів і навісивши на них мішки з цеглою, змушуючи стрибати «по-жаб'я» падав, били шлангами або кийками та втоптували чобітьми в баг хребці. Хтось з ув'язнених мав померти. Якщо всі залишалися

обирали довільно й топили у ставку. Якщо нещасний в останній спробі випірнав з води, його били дерев'яною жердиною по голові.

Читайте також: [У росії виявили табір, де по українців «перевиховують» тортурями](#)

2004 року у своїй доповіді **керівник Державного центру політичної освіти на землях Саар доктор Бурхад Йеллонек** писав:

«78-річний українець Василь Володько, колишній бранець, куди трагічні події, за словами репортера, який випадково його зустрів у концтаборі (жертв нацизму запрошували до Німеччини на меморіальні заходи), не міг пригадати ні їдальні на іншому боці вулиці, ні існування жерти, але коли він дійшов до Löschteich (ставка для гасіння вогню), то прихрестив руки за головою та зробив кілька стрибків уперед. Загадав прізвище свого мучителя...»

«Коли в концтаборі когось страчували, усіх нас виганяли з барака на агонію повішених»

Гестапівська в'язниця Neue Bremm, де українець багато років по тому, за розповіддю німецького репортера, була другим місцем його утримання в концтаборі в Саарланді. Третім став штрафний табір Нацвайлер за 50 кілометрів від Страсбурга. Це був єдиний на території Франції концтабір, найзахідніший з таборів Третього рейху.

— У Нацвайлері стояли дві шибениці. Коли когось страчували, всі виходили з бараків і ми мали дивитися на агонію повішених, і засвоювати у собі, як це теж так буде, якщо щось зробимо не те, — згадував колишній в'язень.

Щоб будівництво паливних заводів для проєкту «Операція «Пуск» на них йшла швидше, у Німеччині, на землі Баден-Вюртемберг, побудували Нацвайлера: Шомберг, Шорцінген, Даутмерген, Цепфенхан та інші табори.

— Якось ми бетонували майданчики, щоб встановлювати озброєння для виробництва ракет «Фау», — розповідав Василь Павлович журналу «Україна» по коліно у воді. Ноги опухли. Відкрилися рани. Два тижні відлежали в приміщенні для непрацездатних, де практично нас не лікували, не працювали. Потім нова робота — добувати горючі сланці. Сланці піддавали термічному розкладанню і так добували пальне для танків.

Одного разу хлопець знепритомнів і його з Нацвайлера відправ...

на кухню у філію — концтабір Шомберг. Ледь одужав — знову на фабрику з виробництва пального.

Перші шість місяців концтабором Шомберг командував Йозеф С'ю Зак-Зак — через його різку уривчасту манеру говорити. В'язнів з «чумними шишками на здорових тілах німецького народу». І стільки відповідно. Від голоду, холоду, хвороб і терору в таборі загинуло ув'язнених, точну кількість з'ясувати сьогодні неможливо. Решта таборів були анітрохи не кращими. Пізніше націонал-соціалісти визнали про «Пустеля» неефективним і нерентабельним. Загублені життя ув'язнених не вважались.

З табору Шомберг у жовтні 1944 року виснаженого, хворого Василя відправили в Дахау.

Це був найстаріший концтабір нацистської Німеччини, який розпочав роботу з 1933 року, і де з 200 000 в'язнів загинули 41,5 тисяч. На виборах 1933 року майже все населення Дахау, містечка Мюнхена, проголосувало проти Гітлера. Фюрер затамував злість до влади, віддав наказ побудувати поруч із містом табір смерті, там постійно відчували запах спалених тіл і бачили дим крематорію.

— У Дахау люди не витримували тортур, — згадував Василь Павлов на дріт під струмом, вішалися в бараках. Це вважалося не так страшно, як експерименти. Наприклад, людину занурювали у крижану ванну, і їй виплисти, і практично потопельника в останню мить висмикували поміж двох ув'язнених жінок, які, за задумом «експериментаторів», мали тілами відігравати труп. Оживе чи ні?

«У Дахау в бараку, розрахованому на 500 місць, жили 2000»

— У Дахау мене визнали непридатним до роботи, — згадував український в'язень — Відправили в карантинний блок очікувати своєї черги в кватирку, де почалася епідемія тифу. Черга рухалася повільно: треба було спокійно померлих від тифу. Так дотягнули до кінця квітня 1945 року послаблення не було: підйом о п'ятій ранку, шиккування, перекидання в розрахованому на 500 місць, мешкали 2000 осіб.

Наприкінці війни гітлерівці, намагаючись приховати сліди своїх злочинів до визволення табору військами союзників, 26 квітня 1945 року, в Дахау на «Марш смерті», переміщаючи їх до таборів усередині Німеччини, людей, на останньому подиху, рухалися на південь, до озера Тегерн, де треба було 80 кілометрів.

— Нас вели під охороною з собаками, — розповідав Василь Павлович Сім тисяч скелетів, обтягнутих шкірою. Ми не їли, пили з калюж. «В смерті» охоронці багатьох убили. Багато хто впав і вже не зміг піднятися. Охоронець крикнув: «Ауфштеєн!» («Встати!»). Він було вже опустився на голову, але в цей момент із хвіртки будинку вибігли німці. Зупинилися як укопані та стали на нас дивитися. Це мене врятувало. Вони хотіли убити при дітях. Вилаявся й пішов далі, а я втратив свідомість... І так пролежав. А 1 травня мене підібрали американські солдати.

Я міг померти багато разів: і в Neue Bremm, і в Нацвайлер-Штрутгасе, і в Кохем-Бруттіг, Шомберг або Дахау... Але вижив. Коли у мене потрапили до Радянського Союзу люди «в органах» почали запитувати: «Як жодя?» я відповів: «Сам не знаю». Але лікувався ще довго: хворе серце, нічні кошмари...

Після війни Василь Павлович працював теслею. Закінчив Полтавський інститут інженерів, а коли зрозумів, що це не його, пішов у Львівський політехнічний інститут «Автомобільний». Одружився, народилася донька. Будував дороги для Радянському Союзу, захистив дисертацію. Запатентував 15 винаходів, працював на заводі. Став автором книги «Використання відходів виробництва в дорожньому будівництві» (1967 рік).

Шість концтаборів не зламали колишнього в'язня Володимира Волод

З 1968 до 1999 року працював у «ДерждорНДІ» завідувачем заввідділом будівництва доріг з промислових відходів, провідним співробітником.

«ДерждорНДІ», головна науково-дослідна установа України з питань ремонту та утримання автомобільних і транспортних споруд, називає Василя Володька видатним ученим, «легендою українс

науки часів СРСР». У жовтні 2023 року йому виповнюється 99 років.

Колишньому в'язню зараз 98 років

“

**Читайте також: «У кого починалися галю
ті незабаром помирали»: в Києві відкрилась виставка
як окупанти майже місяць тримали у підвалі ціле сел**

Німецькі військовополонені та члени нацистської партії розкрили закатованих в'язнів і уклали останки в труни

Тривалий час тема покаяння замовчувалася: німці не горіли бажанням ганебні сторінки своєї історії. У 1950-х роках у землі Баден-Вюртемберг колишніх сланцевих кар'єрів і фабрики, були посаджені ліси, і руїни приміщень зникли з поля зору. Здавалося, зникне й пам'ять. Але прихильників миру в 1980-х роках почали з'являтися регіональні ініціативи зі створення пам'ятників на місцях масових страт і жорстокого терору під час Другої світової війни. Це стало початком критичного перегляду нацистського минулого Німеччини.

5 травня 1985 року така ініціатива з'явилася і в Ротвайлі, за підтримки муніципальної ради Ротвайля, разом із мерією. У результаті було створено меморіальний комплекс у пам'ять про колишніх в'язнів концтаборів Даутмерген і Шомберг. У квітні 1989 року меморіал відкрили на пам'ятні заходи, куди було запрошено колишніх в'язнів з Польщі, Югославії, Швейцарії, Австрії, Люксембургу, України, Угорщини, Німеччини. Серед них і Василь Павлович Володько, тепер уже відомий учений-винахідник, який пощастило вижити після шести німецьких таборів.

На дні кар'єру, де видобували сланець, - скульптура знесилоного в'язня автор Гааса. Тут щорічно на дні пам'яті збираються в'язні та їхні рідні

...Ми йдемо Меморіальною стежкою Екервальда через ділянку, на роках розташовувалися сланцевий кар'єр та електростанція. водосховища, цегляні стіни, фундаменти, стійки та шахти... Су шлях бранців можна простежити далі на місці колишнього концтабор Шомберг, а помолитися за душі невинно вбитих — у каплиці цвинтаря

Ось уже багато років щороку в Ротвалі Меморіальна ініціатива проводить тиждень пам'яті жертв нацизму. Виступають бургоміс приїжджають родичі в'язнів, які вижили. Проходять екскурсії та зустрічі. Працює преса. Цього разу промовці говорять і про агресивну війну. Про те, що *«жахи нинішньої війни нагадують їм історії їхніх нацистського правління»*. Цього разу на зустрічі вже немає нікого з в'язнів: троє людей, які залишилися в живих, не змогли приїхати до здоров'я.

Родичі в'язнів йдуть меморіальною тропою "Екервальд"

— Але важливо зберігати пам'ять про страждання жертв нацистів навіть якщо свідків більше немає, — каже **голова ініціативної групи «Еккервальд» Бригітта Маркварт-Шад.**

На цвинтарі концтабору Шомберг, на стендах із фотографіями впастих солдатів та цивільних. Черга з похмурих людей, які неохоче заглядають у ящики з фотографіями. Одна з фотографій 1945 року в концтаборі Шорцинген, де загинуло 50 тисяч в'язнів. Едмон Гессон, колишній французький в'язень. Її історія така: французька армія у квітні 1945 року переправилася через Шварцвальд і згодом зайняла Шварцвальд, гітлерівці вирішили ліквідувати проєкт «Пустеля». Багатьох в'язнів повели в «Марші смерті». Пізніше повернулися і показали визволителям місця поховань.

Перше, що зробила французька окупаційна влада після закінчення війни, вирішила гідно поховати убитих бранців. Для цього жителям

населених пунктів сказали принести лляну тканину, щоб пі загорнути останки й поховати в простих трунах в окремих мог ексгумації привезли німецьких військовополонених і членів національної партії, поселивши їх у колишньому концентраційному таборі. Вони г наглядом діставати тіла з ям, укладати в труни та переносити поховань.

На ексгумацію настійно рекомендували прийти бургомістрам пасторам, учителям і місцевому шляхетству з Шорцінгена, ц уявлення про жахливі злочини». За свідченнями очевидців, черг У гробовій тиші, запрошені йшли вервечкою повз розкриті поховання операції «Пустеля». Немов прочитавши мої думки, **Хельга Ханіш, ради директорів меморіального комплексу «Екервальд»**, дивл каже:

— Я хочу, щоб у вашій країні після війни було б точно так само злочину були присутні безпосередні злочинці, щоб вони дивили убитим жертвам, а байдужі бачили ціну своїй байдужості...

1 липня 1945 року капітан Андре Бессі, французький військовий Ротвайля, опублікував доповідь під назвою: «Témoignage pour la r SS — raconté par ceux qui ont vu»: «Свідоцтво для нащадків — розказані тими, хто це бачив».

У нас у свідках зараз уся країна.

Авторка дякує керівництву та членам ради директорів Меморіал Екервальда Brigitta Marquart-Schad, Willi Koch, Luise Danner і за допомогу в підготовці матеріалу. У статті були використані м eckerwald.de.

Раніше «ФАКТИ» розповідали про те, що [рашисти перетворк території на концтабір](#), для цього вони мають намір створити в чот України десятки в'язниць.

На фото у заголовку: Довга черга німецьких бургомістрів, пас чиновників і місцевої знаті до трун з останками замордованих в'язні

Читайте нас у [Facebook](#)

 До змісту розділу

Побачили помилку? Виділіть її

 Друкована версія

 Лист редакторів

 Поскаржитися

Поділитися

Поділитися

Твітнути

ЗАРАЗ ЧИТАЮТЬ

Тельцям — «Король Пентаклей» та фінансова стабільність, Левам — «Сила» та контроль над ситуацією: таро-прогноз на 12 червня

Скорпіонам — стабільність у стосунках, Левам — перевірка на витримку: гороскоп на 12 червня

Вівсянка чи яйця: експерти назвали найкращий сніданок для здоров'я

Кабмін пропонує збільшити мінімальну пенсію до 6000 гривень, але тільки після реформи

Новини партнерів

Мапа сайту

Новини
Україна
Політика
Гроші
Події

Світ
Пряма лінія
Блоги
Спорт
Футбол

Культура
Шоу-бізнес
Фігурка дня
Суспільство
Стиль життя

Книга рецептів
Люди та звірі
Життєві історії
25 років потому

Реклама | Передплата | Контакти | Привітання і співчуття | Правила користування сайтом fakty.ua

© 1997—2026 «**Факти та коментарі**®»

Усі права на матеріали сайту охороняються у відповідності до законодавства України.

Матеріали під рубриками «На правах реклами», «Реклама», а також позначені символом **П** публікуються у яко мають інформаційно-комерційний характер.